

מצוות האמונה

א. ספר המצוות לרמב"ם | מצות עשה א

המצוה הראשונה היא הצווי אשר צונו להאמין האלוהות והוא שנאמין שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאות והוא אמרו ית' אנכי י"י אלהיך. ובסוף גמר מכות (כג ב, כד א) אמרו תרי"ג מצוות נאמרו לו למשה בסיני מאי קראה תורה צוה לנו משה כלומר מנין תור"ה והקשו על זה ואמרו תורה בגימטריא הכי הואי שית מאה וחדסרי הואי והיתה התשובה אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמעום. הנה כבר התבאר לך כי אנכי י"י מכלל שש מאות ושלוש עשרה מצוות והוא צווי באמונה כמו שבארנו:

השגות הרמב"ן

אמר הכותב האמונה הזאת בדבור הזה לא נפלאה היא ולא רחוקה היא וכן בדברי רבותינו ז"ל מפורש שהוא קבלת מלכותו יתע' והיא אמונת האלהות. אמרו במכילתא [והוב' ברמב"ן ל"ת ה] לא יהיה לך אלהים אחרים על פני למה נאמר לפי שהוא אומר אנכי י"י אלהיך משל למלך שנכנס למדינה אמרו לו עבדיו גזור עליהם גזירות אמר להם לאו כשיקבלו מלכותי אגזור עליהם גזירות שאם מלכותי אינן מקבלים גזרותי היאך מקיימין כך אמר המקום לישראל אנכי י"י אלהיך לא יהיה לך אלהים אחרים על פני אני הוא שקבלתם עליכם מלכותי במצרים אמרו הן כשם שקבלתם מלכותי קבלו גזירותי לא יהיה לך. ועם כל זה ראיתי לבעל ההלכות שלא ימנה אותה מצוה בכלל תרי"ג. ובדבור לא יהיה לך מניעות רבות לא יהיה לך לא תעשה לא תשתחוה להם ולא תעבדם, ואם כן יהיה מפי הגבורה חמש ומפי משה שש מאות ושמה, לא מניין תור"ה. והנראה מדעתו של בעל ההלכות שאין מנין תרי"ג מצוות אלא גזירותיו יתע' שגזר עלינו לעשות או מנענו שלא נעשה אבל האמונה במציאותו יתע' שהודיע אותה אלינו באותות ובמופתים ובגילוי השכינה לעינינו הוא העיקר והשורש שממנו נולדו המצוות לא ימנה בחשבוננו. והוא מאמר החכמים אמרו לו גזור עליהם גזרות אמר להם לאו כשיקבלו מלכותי אגזור עליהם גזרות. עשו קבלת המלכות עניין בפני עצמו והמצוות הנגזרות מאתו יתעלה מענין אחר. ועוד כי אין הפרש בין הדיבור הזה ובין מה שאמר ית' בצדוק המדות (קדושים יט) אני י"י אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים והוא ירצה לומר הואיל וקבלתם מלכותי מיציאת מצרים קבלו גזירותי. ואם תהיה בכל מקום מצוה שיאמר דעו והאמינו שאני י"י שהוצאתי אתכם מארץ מצרים

ועשו מצותי עם כל זה לא יבא בחשבון המצוות כי הוא העיקר והן התולדות כאשר פירשתי. ולדעת הזו מה שאמרו בתשובת השאלה "תורה" שש מאות ואחד עשר הוי אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמעום לומר שיש בדיבור לא יהיה לך שתי מצוות ישלימו לשש מאות ושלוש עשרה והם המניעה בצלמים לא יהיה לך ולא תעשה לך עניין אחד והמניעה בעבודה זרה לא תשתחוה להם ולא תעבדם מצוה אחרת. הודיעו כי עד כאן הדברות מפי הגבורה מובנות לכולם כאשר הם בלשון מדבר על עצמו, אנכי י"י על פני כי אנכי, ושאר הדברות בלשון נביא מתרגם ביניהם. אבל הכונה מפני מצוות הדבור השני שהן משלימות המניין. וכן מנה בעל ההלכות במצוות לא תעשה עובד עבודה זרה אחת ומנה בלאוין שבמלקות לא יהיה לך אחת שהיא אצלו מניעה בצלמים ולא הזכיר לאו אחר בעשייתו. ומצאתי ראייה לדבריו שאמרו במכילתא לא יהיה לך אלהים אחרים למה נאמר לפי שנאמר לא תעשה לך פסל וכל תמונה אין לי אלא שלא יעשה העשוי כבר מניין שלא יקיים תלמוד לומר לא יהיה לך. וזהו דעת בעל ההלכות ויש לו פנים. אבל עוד במצוות לא תעשה (סי' ה) אבאר המתחורר לי יותר:

ב. ספר המצוות לרמב"ם | מצות עשה קפט

היא שצונו לזכור מה שעשה לנו עמלק מהקדימו להרע לנו ושנאמר זה בכל עת ועת ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו ונזרו העם לשנוא אותו עד שלא תשכח המצוה ולא תחלש שנאתו ותחסר מן הנפשות עם אורך הזמן. והוא אמרו יתעלה (שם) זכור את אשר עשה לך עמלק. ולשון סיפרי זכור את אשר עשה לך בפה לא תשכח בלב [על"ת נט]. כלומר אמור מאמרים בפיו שיחייבו בני אדם שלא תסור שנאתו מהלבבות. ולשון ספרא (ר"פ בחקתי) זכור את אשר עשה לך עמלק יכול בלבבך כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיו. הלא תראה שמואל הנביא כשהתחיל לעשות המצוה הזאת איך עשה שהוא זכר תחלה מעשהו הרע ואחרי כן צוה להרגם והוא אמרו יתעלה (ש"א טו) פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל אשר שם לו בדרך בעלותו ממצרים:

ג. השגות הרמב"ן | לספר המצוות לרמב"ם

השכחה מן הרב במצוות לא תעשה

המצוה הראשונה שנמנענו שלא ישכח אחד ממנו אמונת האלהות. וענין המניעה הזאת שנצטוינו מצוה ראשונה בקבלת מלכות שמים כלומר שנאמין שיש אלוה פועל כל הנמצאות מוציאן מאין מוחלט אל היש שהם עליו ואל היש שיחפוץ בו בכל זמן מן הזמנים והוא שאמר יתב' ויתעלה אנכי י"י אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, שהיא מצוה באמונה כמו שכתב הרב (מ"ע א) וביארנו אנחנו (מ"ע א) אותו בראיה מדבריהם ז"ל, צוה אותנו בזאת האמונה שהיא יסוד התורה וכפל לנו מניעה בכפירה ממנו שהוא בטול כל אמת. והוא אמרו (ואתחנן ו) השמר לך פן תשכח את י"י (אלהיך) אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים. ירצה בזה שלא נשכח עיקר האלהות ונכפור או נסתפק בו לומר שאין אלוה ושהעולם קדמון בעצמו או קדמון בסבה ועלה ולא ישתנה ונתן הראיה במצוה ובמניעה הנזכרים יציאת מצרים שנעשה באותות ומופתים מחודשים משנים התולדות מורים על אלוה קדמון חפץ ויכול ומחדש. שענין יציאת מצרים לידעיו משתק כל כופר בחדוש העולם ומקיים האמונה בידיעת האלוה והשגחתו ויכלתו בכללים ובפרטים. וכפל המניעה הזאת ואמר ית' (עקב ח) השמר לך פן תשכח את י"י אלהיך לבלתי שמור מצותיו. וזו גם כן מניעה מלשכוח האמונה באלהות ושיכפור מפני זה בתורה ובמצוות אמר (שם) ורם לבבך ושכחת את י"י אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים. ונתן עוד ראיה בזה מן האותות והמופתים הגדולים והנוראים אשר עשה לנו יתב' במדבר ואמר אחר זה (שם) המוליכך במדבר ארבעים שנה וגו'. כי מהם יתבאר לנו כי כל הטובות בארץ ובזולתה הם מאתו יתע' לא בכחנו ועוצם ידינו. אבל והיה אם שכח תשכח את י"י אלהיך והלכת אחרי אלהים אחרים (שם) התראה גם בעבודה זרה. והנה נתבאר זה. וזאת המניעה, רצוני לומר מפסוק השמר לך פן תשכח את י"י, זכרה בעל ההלכות (אות קעא):

המצוה השני' שנמנענו שלא נשכח מעמד הר סיני ולא נסיר אותו מדעתנו אבל יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים והוא אמרו יתעלה (ואתחנן ד ט - י) השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני י"י אלהיך בחורב וגו'. והכונה בזה גדולה מאד. שאם היו דברי תורה באים אצלנו מפי הנביא עליו השלום בלבד אף על פי שנתאמת אצלנו ענין נבואתו באותות ומופתים אם יקום בקרבנו נביא או חולם חלום בזמן מן הזמנים ויצונו בשום הפך מן התורה ונתן אלינו אות או מופת תהיה התורה נסוחה על יד השני או יכנס בלבנו ספק על זה, אבל כשהגיענו ביאור התורה מפי הגבורה לאזנינו ועינינו רואות אין שם אמצעי נכחיש כל חולק וכל מספק ונשקר אותו ולא יועילהו אות ולא יצילהו מידינו מופת. שאנחנו היודעים ועדים בשקריות ובפחזותו. זה הוא שנאמר במעמד ההוא (יתרו יט) וגם כך יאמינו לעולם. והוא הענין הבא בפרשת כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום וגו' (ראה ג). וכבר באר הרב זה בספר המדע (יסוה"ת פ"ח). והוא יסוד גדול בתורה והיא המניעה הבאה לנו בפסוק פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. והזהיר פן יסורו מן הלב מהודיעם לבנים ולבני בנים לדורות עולם. ואל תטעה בזה מפני דרשם בראשון שלקידושין (ל א) לבניך ולבני בניך בלימוד התורה לבני בנים. כי לימוד אמונת התורה הוא הלימוד בתורה. אבל נתבונן ונקח ראיה מדבריהם כי היא מצוה עולמית ועם כל הדורות ידבר שלא ישכחו ענין המעמד ההוא שהיה לכל אדם במראית עיניהם ושמיעת אזניהם ושיעתיקו זה מדור לדור לעולם. וזאת מצות לא תעשה זכרה בעל ההלכות (אות קע).

ד. רמב"ם | יסודי התורה, פרק א

[הלכה ו] וידעת דבר זה מצות עשה שנאמר אנכי ה' אלהיך, וכל המעלה על דעתו שיש שם אלוה אחר חוץ מזה, עובר בלא תעשה שנאמר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, וכופר בעיקר שזהו העיקר הגדול שהכל תלוי בו. הרב שכחה גם כן: